

Bu sayı

Devrimci Marksizm'in elinizdeki 24. sayısı, 7 Haziran 2015'teki genel seçimde Gezi ile başlayan halk isyanında uğradığı stratejik yenilgi nihayet tescil olan Tayyip Erdoğan ve AKP'nin Kürt ulusuna karşı yeni bir taarruz başlatarak içinde buldukları çıkmazdan kurtulmaya çalıştıkları bir dönemde yayımlanıyor. Devrimci Marksistler, bir yandan işçi sınıfı içinde sabırlı bir örgütlenme faaliyeti yürütürken, diğer yandan Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını tavizsiz savunmayı ve sömürgeci şiddet karşısında onun yanında olmayı sürdürecektir.

Bu sayımız *Devrimci Marksizm* Yayın Kurulu'nun imzasını taşıyan, "Aydınlara açık mektup: 'Yetmez ama evet' tavrının muhasebesine çağrı" başlıklı yazı ile açılıyor. İlk kez 31 Mayıs 2015'te *Gerçek* gazetesinin internet sitesinde yayımladığımız bu yazı, 2010 yılında yapılan anayasa referandumunda "yetmez ama evet" sloganıyla AKP'ye destek verdiği için bugünkü baskıcı siyasi atmosferin oluşumunda ciddi sorumluluk taşıyan sol liberalleri bu tavırlarının özeleştirisini vermeye çağırıyor. "Yetmez ama evet" tutumunun basit bir yol kazası olmadığını, sol liberalizmin politik hatalar ve ihanetler zincirinin ardında, Marksizme bir bütün olarak sırt çevirmesinin ürünü olan teorik sefaletin yattığını, AKP'ye verilen desteğin bu teorik şaşkınlığın yarattığı politik hatalar ve ihanetler zincirinin en son halkasını oluşturduğunu ileri süren bu metin, dergimizin uzun zamandır sürdürdüğü sol liberalizmin Marksist eleştirisi geleneğinin en önemli ürünlerinden biridir.

Stalinist bürokrasi tarafından katledilişinin 75. yıldönümünde 20. yüzyılın en önemli iki devrimci Marksist önderinden biri olan Lev Davidoviç Trotskiy'in (1879-1940) teorik ve politik mirasını ayrıntılı bir dosya ile ele alıyoruz. Dosyamız Sungur Savran'ın "Trotskiy'in tarihteki yeri" başlıklı yazısı ile açılıyor. Savran, yazısında önce Trotskiy'in sürekli devrim programı, Ekim Devrimi'ni zafere ulaştıran ayaklanmanın planlanması, Kızıl Ordu'nun kuruluşu, Üçüncü Enternasyonal'in örgütlenmesi, Sovyetler Birliği'nin bürokratik yozlaşmasına karşı komünist muhalefetin teorik ve pratik temellerinin atılması, faşizmin Marksist analizi ve faşizme karşı mücadele taktiklerinin oluşturulması gibi temel başlıklardaki katkılarını inceliyor. Savran'ın üzerine eğildiği ana sorunlardan biri, Trotskiy'in önderi olduğu devrimci Marksist kanadın bürokrasi karşısında neden yenilgiye uğradığı. Bu konuda iç savaşın neden olduğu yıkım ve dünya devriminin geri çekilmesi gibi temel nesnel faktörleri ortaya koyuyor. Devrimci Marksist literatürde şimdiye kadar yeterli biçimde ele alınmayan öznel nedenlerin incelenmesi ise Savran'ın yazısının en özgün katkılarından biridir. Savran, Trotskiy'in Sovyetler Birliği Komünist Partisi içindeki sol muhalefetin iktidar mücadelesini kaybetmesindeki kişisel sorumluluğunu net biçimde ortaya koyuyor. Trotskiy'in bir dizi taktik hatasının yanı sıra, Bolşevik-Menşevik ayrışmasının önemini ve Leninist parti modelinin doğruluğunu on yılı aşkın bir süre boyunca kavrayamamasının ve bu nedenle Bolşevik Partisi'ne ancak devrimden hemen önce katılmasının bu yenilginin önemli nedenlerinden biri olduğunu saptıyor. Trotskiy'in parti örgütlenmesi konusundaki hatasının özeleştirisini 1917'den sonra açıkça yaptığına ve ölümünün sonuna kadar Leninist parti modelini kararlılıkla savunduğuna işaret ediyor. Trotskiy'i Lenin'in karşısında, liberal ve gevşek bir örgütsel konuma yerleştiren yaklaşımların isabetsizliğini sergiliyor. Savran, yazısını 1930'larda Stalinizm ve faşizmin çifte baskısı altında yok olma tehlikesi altına giren uluslararası komünist hareketin Trotskiy'in olağanüstü teorik ve örgütsel gayreti sayesinde yaşamını sürdürebildiğini ve 21. yüzyılda sosyalizmin ancak bu miras temelinde kurulabileceğini vurgulayarak tamamlıyor.

Trotskiy sadece büyük bir devrimci ve tutarlı bir Marksist değildi. Son derecede yaratıcı bir düşünürdü. Kısmen felsefi ve metodolojik boyutlar da taşıyan katkılarının en önemlilerinden biri hiç kuşkusuz ilk defa onun formüle ettiği, ama bugün herkesin kaynağını pek de düşünmeden atıf yaptığı "eşitsiz ve bileşik gelişme yasası"dır. Burak Gürel, yazısında Trotskiy'in tarihsel materyalizme yaptığı en önemli katkılardan birisi olan bu yasayı tarihsel ve güncel yönleriyle ele alıyor. Yazı Marksist teorideki aşamalı dev-

rim-sürekli devrim gerilimini inceleyerek başlıyor. Ardından ekonomik ve politik gelişmenin eşitsiz ve bileşik niteliğini açıklıyor. Eşitsiz ve bileşik gelişme yasasının yalnızca kapitalizm çağında değil, kapitalizm öncesi tarihin önemli bölümünde de işlediğini ortaya koyuyor. Bu, aslında yasanın son dönemde çeşitli teorik çalışmalarda tarihi kavramada kurucu bir unsur olarak kullanılmaya başlamasının da bir katkısı olarak beliren bir nokta. Tarih bilimi Trotskiy'in bu çok önemli kavramını gecikmeli de olsa bir yüzyıl sonra keşfediyor! Gürel yazısını, eşitsiz ve bileşik gelişmenin yarattığı politik çelişkileri inceleyerek noktıyor: Trotskiy'in bir başka önemli teorik ve programatik katkısı olan sürekli devrim dinamiklerini eşitsiz ve bileşik gelişme yasası temelinde tarihsel ve güncel örnekleriyle inceliyor.

Özgür Öztürk, "Trotskiy ve Sovyetler Birliği" başlıklı yazısında Trotskiy'in belki de başyapıtı denebilecek *İhanete Uğrayan Devrim* başlıklı kitabında ilk işçi devletinin bürokratikleşmesine ilişkin analizine odaklanıyor. Ekim Devrimi'nin ertesinde kamu mülkiyetinin hâkimiyeti ile emek verimliliğinin ve tüketimin düşük düzeyi arasındaki çelişkinin dünya devriminin durakladığı bir ortamda bürokratikleşmeye yol açtığını tespit ediyor. Trotskiy'in burjuva bölüşüm normlarından yararlanarak maddi ayrıcalıklarını adım adım artıran bürokrasinin işçi sınıfı tarafından bir politik devrim aracılığıyla devrilmediği takdirde belirli bir aşamada kapitalist üretim ilişkilerini yeniden kurmaya ve kendisini bir burjuva sınıfa dönüştürmeye yöneleceği tespitinin Sovyetler Birliği'nin 1991'de kapitalizme dönüşü ile bütünüyle doğrulandığını ortaya koyuyor. Öztürk, Trotskiy'in bürokrasi analizini temel alarak geleceğin devrimlerinin sonunun Sovyetler Birliği'ne benzememesi için yapılması gerekenleri de tartışıyor. 21. yüzyılın sosyalizminin doğrudan demokrasi üzerinde temellenmesi gerektiğini ileri sürüyor; başta internet olmak üzere bir dizi teknolojik gelişmenin demokratik ve etkin bir ekonomik planlamayı geçmişten daha fazla olanaklı hale getirdiğini saptıyor.

Trotskiy'in teorik ve politik mirasını ele almaya hasredilen dosyamızın son yazısı bizzat Trotskiy'e ait. İlk kez 1937'de yayımlanan "Ne işçi devleti ne burjuva devleti mi?" başlıklı bu yazısında Trotskiy tarih boyunca ekonomik altyapı ile politik üstyapı arasında ortaya çıkan çelişkilere işaret ediyor ve Sovyetler Birliği'nin işçi devleti ve bürokratik diktatörlük nitelikleri arasındaki çelişkili birliğini bu tarihsel bağlama yerleştiriyor. Burjuvazinin ekonomik hâkimiyetini sürdürmekle birlikte politik olarak mülksüzleştirildiği faşist diktatörlüklere benzer biçimde, Sovyetler Birliği'nde üretim araçlarının burjuvazinin elinden alınarak kamu mülkiyeti haline getirilmesine rağmen işçi sınıfının politik üstyapıda hakim konumunu koruyamadığını,

bunun yerine bürokrasinin işçi sınıfı üzerinde hâkimiyet kurduğunu ortaya koyuyor. Nasıl faşist diktatörlükler birer burjuva devleti olmaya devam ediyorsa, Stalinist diktatörlüğün de bürokratik olarak yozlaşmış da olsa bir işçi devleti olduğunu gösteriyor. Trotskiy'in diyalektik yöntem ve devlet teorisine büyük katkıda bulunan bu yazısı dikkatle okunmayı hak ediyor.

Kitap değerlendirmeleri bölümümüzün ilk yazısı basit bir değerlendirme yazısının ötesine geçiyor, esaslı bir Poulantzas eleştirisi niteliğini kazanıyor. Burak Başaranlar, Nicos Poulantzas'ın ünlü *Devlet, İktidar, Sosyalizm* başlıklı kitabının ayrıntılı bir eleştirisini yaptığı yazısında Poulantzas'ın burjuvazinin farklı fraksiyonlara bölünmüşlüğü doğru tespitini abartarak burjuvazinin devlet aygıtı üzerindeki hâkimiyetini inkâr etmeye yöneldiğini gösteriyor. Devletin burjuvaziden görelî özerkliğini vurgulayarak yola çıkan Poulantzas'ın bu kitabında devletin tüm toplumsal sınıflardan neredeyse mutlak olarak özerk olduğu temelsiz iddiasına doğru savrulduğunu, bu yeni teori temelinde burjuva devletin devrimle yıkılmasını gündemden çıkardığını ve yukarıdan reformların aşağıdan kitle basıncı ile desteklenmesini kapitalizmi devirmenin tek seçeneği olarak sunduğunu kaydediyor.

Ayşe Buğra ve Osman Savaşkan'ın 2014'te yayımlanan *Türkiye'de Yeni Kapitalizm: Siyaset, Din ve İş Dünyası* başlıklı kitabını inceleyen yazısında Mustafa Kemal Coşkun, *Devrimci Marksizm*'i yayımlayan siyasi geleneğin 1990'ların ortasından bu yana ısrarla işaret ettiği laik sermaye-İslamcı sermaye çatışmasının varlığını somut veriler ışığında ortaya koymasının kitabın güçlü yanı olduğunu belirtiyor. Ancak, yazarların Marksist analiz yöntemini kullanmadıkları için devlet-toplum ve merkez-çevre hatalı ikiliklerini yeniden ürettiklerini ve TÜSİAD'da örgütlü laik sermayenin politik hattını aşamadıklarını gösteriyor.

Tuba Ataş, 2014'te yayımlanan *Emekçileri Okumak: Edebiyatımızda Sınıf, Kültür ve İşçilerin Gündelik Hayatı* başlıklı derleme kitabı incelediği yazısında Türkiye işçi sınıfının gündelik yaşam ve mücadele pratiklerinin farklı edebiyatçılar tarafından ele alınışını inceleyen bu kitabın Türkiye edebiyatının incelenmesine özgün bir Marksist müdahalede bulunduğunu ortaya koyuyor.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle...